

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АХБОРОТ
ТЕХНОЛОГИЯЛАРИ ВА КОММУНИКАЦИЯЛАРИНИ
РИВОЖЛАНТИРИШ ВАЗИРЛИГИ**

**МУҲАММАД АЛ-ХОРАЗМИЙ НОМИДАГИ ТОШКЕНТ
АХБОРОТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИ УНИВЕРСИТЕТИ
ФАРҒОНА ФИЛИАЛИ**

**АХБОРОТ-КОММУНИКАЦИЯ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИ ВА
ТЕЛЕКОММУНИКАЦИЯЛАРИ СОҲАСИДА ЗАМОНАВИЙ
МУАММОЛАР ВА ЕЧИМЛАР**

**РЕСПУБЛИКА ИЛМИЙ-ТЕХНИК АНЖУМАНИНИНГ
МАЪРУЗАЛАР ТЎПЛАМИ**

**15-16 – апрель
Фарғона 2022**

TIBBIYOT TIZIMLARIDA TELETIBBIYOTNING QO`LLANILISH MAQSADLARI

PhD, N.Yu.Mamasodikova ¹ E.A.Valitov²

¹TATU Farg`ona filialio`qituvchisi.

²TATU Farg`ona filiali 1-kurs magistranti

fmioz@mail.ru

Tibbiyot sohasida amalga oshirilayotgan yangi islohotlar ya'ni tibbiyot sohasini raqamlashitirish shuningdek, asosiy yo'nalishlardan biri hisoblangan telemeditsina (teletibbiyot) tizimini taraqqiy etishini ta'minlash muxim hisoblanadi. Teletibbiyot xizmati bir qator tibbiyot sohasi va axborot telekommunikatsiya sohalari keng rivojlangan davlatlarning sog'liqni saqlash tizimida sinov amaliyotidan o'tgan, o'ziga xos tibbiyot telekommunikatsiya imkoniyatlarini o'z ichiga olgan, tibbiy xizmat tizimi hisoblanadi.

Axborot telekommunikatsiya texnologiyalari tibbiyot sohasining barcha yo'nalishlarida deyarli qo'llaniladi. Hattoki jarroh yordamiga muhtoj bo'lgan bemorlar ham internet orqali maslahat olishlari mumkin. Ushbu davrga reabilitatsiya davri, dori terapiyasini tuzatish bilan bog'liq teletibbiyot xizmatini tashkil etadi. Teletibbiyotning asosiy maqsadlari bemorlarga tibbiy yordamning umumiy mavjudligini oshirish; klinikalardan uzoqda yashaydigan, imkoniyatlari cheklangan odamlar uchun shifokor bilan onlayn muloqotni tashkil etish; uy sharoitida sifatli parvarishga muxtoj bemorlar organizmining fiziologik parametrlarini telemeditsina monitoringini olib borish; kasalliklarning oldini olishni tashkil etish; xavfli asoratlarni oldini olish uchun bemorning tanasining buzilishlarni erta aniqlash; psixiatrik, terapevtik va boshqa tibbiy yordamga muxtoj bemorlarni reabilitatsiya qilish tadbirlarini tashkil etish; murakkab klinik holatlardator va keng toifadagi yuqori malakali mutaxassislarning maslaxatlari; mutaxassislarning malakasini oshirish, yetishmayotgan bilimlarni olishdan iborart. Texnogen ofatlar va tabiiy anomaliyalar bilan bog'liq favqulodda vaziyatlarda teletibbiyot va axborot texnologiyalaridan foydalanish alohida o'rin tutadi.

Shifokorlardan qutqaruvchilar vayronagarchilik darajasi, odamlar salomatligiga salbiy ta'sir qilish sabablari haqida qo'shimcha ma'lumot oladi. Operativ maslaxatlar zararlangan hududda bo'lgan shifokorlar uchun ham zarur. Bu sizga tom ma'noda ko'plab insonlar hayotini saqlab qolish, tibbiyot xodimlari o'rtasida har xil jarohatlarning oldini olish imkonini beradi. Sog'liqni saqlashda axborot texnologiyalaridan foydalanish ko'proq bemorlarni ambulator sifatida davolash imkonini yaratadi.

Teletibbiyot - bu axborot va telekommunikatsiya texnologiyalaridan foydalangan holda tibbiy yordamni masofadan turib olish bilan bog'liq bo'lgan tibbiyot fanining amaliy sohasi hisoblanadi. Shifokor va bemor internetdan foydalangan holda ma'lumot almashadi bu tibbiy interfeys, turli formatlarda bo'lishi mumkin.

Bundan tashqari telemeditsinaning asosiy afzalliklari sifatida telemeditsina xizmatining asosiy xizmati shifokor bilan onlayn maslahatlashuvdir. Mutaxassislar surunkali patologik kasalliklardan aziyat chekayotgan bemorlarni masofadan nazorat qilishni tashkil qiladi. Bunday xizmat yirik sanoat ob'ektlarida, atom elektr stantsiyalarida, operatorlar va boshqa xodimlar ishlaydigan, sog'lig'i mutaxassislar tomonidan nazorat qilinishi kerak bo'lgan yo'nalish hisoblanadi. So'nggi o'n yilliklarda sog'liqni saqlash tizimiga teletibbiyotni joriy etishning asosiy ijobiy tomonlarini aniqlagan ko'plab klinik tadqiqotlar o'tkazilgan: Bemorlarning umumiy hayot sifatini yaxshilash; tibbiyot xodimlarining ish xajmini kamaytirish va oqilona taqsimlash; katta operatsiyalarni o'tkazgan turli nogironlarning ijtimoiy moslashuviga ma'lum hissa qo'shish; Shifokor ko'rsatmalariga rioya etilishi ustidan nazoratni takomillashtirish; Yurak-qon tomir kasalliklari va boshqa keng tarqalgan patologiyalar bilan og'rigan bemorlarning o'limini kamaytirish; Kasalxonaga yotqizish, shoshilinch tibbiy yordam so'rash sonini kamaytirish; Belgilangan davolanishni o'z vaqtida tuzatish, dori terapiyasining samaradorligini oshirish; Bemorlarning xabardorlik darajasini va tibbiy savodxonligini oshirish. Amaliy sog'liqni saqlashga masofaviy aloqa va telemeditsina texnologiyalarinifaol joriy etishni davom ettirish vazifasini bajaradi. Bu mutaxassislar oldida turgan vazifalardan biridir. Tibbiyot xodimlarini tayyorlash jarayonida axborot

texnologiyalaridan faol foydalanilgan tarzda xususiy va davlat klinikalarining xodimlari ilmiy ish va klinik amaliyot bilan bir qatorda kattalar va bolalar uchun xizmat ko'rsatishni tashkil etishga bo'lgan yondashuvlarini ham doimiy ravishda takomillashtiradi. Teletibbiyotda telementorlikni faol rivojlantirish shart deb olsak. Ushbu yo'nalish professionallik darajasini oshirishga, tibbiy xatolar va bemorning sog'lig'i uchun salbiy oqibatlarining oldini olishga qaratilgan maslahat va boshqa yordamni olishni o'z ichiga oladi. Telemeditsinaning bir qismi sifatida bemorlar qulay shaklda ularning holati, tekshirish va davolash xususiyatlari haqida kerakli ma'lumotlarni oladi. Bemorlarda tashvish tug'diradigan ma'lum bir soxada bilimning etishmasligi natijasida ular kasallik, muayyan tadqiqotlar va davolash usullari haqida ma'lumot izlay boshlaydilar. Bu noto'g'ri ma'lumot olish xavfini oshiradi. Natijada, bemor ma'lum tartib-qoidalarni asossiz ravishda rad etishi mumkin. Telemeditsina davolovchi shifokordan aniq ma'lumot olishga yordam beradi. Mutaxassislarning amaliy faoliyatiga axborot texnologiyalarini global miqyosda joriy etish zarurati shubhasizdir. Telemeditsinaning keng imkoniyatlaridan foydalanish nafaqat bemorning umumiy ahvoriga ijobiy ta'sir qiladi, balki sog'liqni saqlash tizimini mustahkamlaydi. Bu mamlakatdagi olis shifoxonalar, poliklinikalar va yetakchi klinik markazlar o'rtasidagi aloqa yaxshilangani tufayli amalga oshadi.

Telemeditsinani qo'llash natijalari ko'pgina bemorlar, turli sabablarga ko'ra, ham tor, ham umumiy mutaxassislarga shaxsan tashrif buyura olmaydi. Shu sababli, "onlayn shifokor" xizmati har yili tobora ommalashib bormoqda. Bu shuni ko'rsatadiki, teletibbiyot iqtisodiy jihatdan samarali va ijtimoiy ahamiyatga ega vosita bo'lib, quyidagi natijalarga erishish imkonini beradi: kattalar va bolalarga o'z vaqtida tibbiy yordam ko'rsatish; Muhim profilaktika tadbirlarini kengaytirish; qo'shimcha ish o'rinlarini yaratish; Aholiga tibbiy yordamning yagona sifat standartini qo'llab-quvvatlash; mutaxassislarning masofaviy ta'limini tashkil etish, sog'liqni saqlash tizimi xodimlarini tayyorlash va qayta tayyorlash; keksalar, nogironligi bo'lgan bemorlarga tibbiy xizmat ko'rsatish sifatini oshirish. Teletibbiyot tizimlari va texnologiyalari tufayli shifokor va bemor o'rtasidagi

masofaviy aloqa shakli odatiy holga aylanib, har bir bemorga shaxsiy parvarishning yangi darajasiga ko'tarilishda yordam beradi. Mutaxassisga shaxsiy tashriflar sonini kamaytirish mumkin. Bu esa virusli infektsiyalarning tarqalishi paytida qimmatli hisoblanadi.

Telemeditsina sug'urtasi bemorning yashash joyidan qat'iy nazar, tor va keng doiradagi mutaxassislardan maslahat olish imkonini beradi. Agar siz yoki men chet elda bo'lsak ham, tibbiy markazlardan uzoqda bo'lsangiz ham, sug'urta polisi bilan barcha teletibbiyot xizmatlari, jumladan, EKG va boshqa har qanday tibbiyot xizmatlaridan foydalanishingiz mumkin bo'ladi. Siz sug'urtani masofadan turib sotib olishingiz mumkin. Telemeditsina xizmatlarini olish uchun telefoningizdagi maxsus ilovalar orqali mutaxassis bilan uchrashuvga yozilishingiz kifoya. Sug'urtaning afzalliklari: malakali tibbiy yordamga tezkor kirish; Istalgan vaqtda va kechayu-kunduz shifokor bilan maslahatlashish imkoniyati; Sog'liqni saqlash muammolarini masofadan turib hal qilish mumkin bo'lgan hollarda, masalan, qon testlari taxlili uchun klinikaga murojaat qilishning hojati yo'q; Mutaxassislar nafaqat kattalarga maslahat berishadi, balki bolalar va ularning ota-onalariga tibbiy yordam ko'rsatishadi. Onlayn telemeditsina boshqa mutaxassislarning professional fikriga muhtoj bo'lgan bemorlar uchun ham foydali bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Doklad o rezultatax vtorogo globalnogo obsledovaniya v oblasti elektronno go zdravooxraneniya Telemedicine:opportunities and developments in Member States: report on the second global survey on e- Health 2009 <https://www.who.int/>
2. Nikitin O.R., Pasechnik A.S. Modelirovanie usloviy raboti algoritmov okonturivaniya dlya medetsinskix izobrajeniy i otsenka ix vliyaniya na kachestvo okonturivaniya. Metodi i ustroystva peredachi i obrabotki informatsii vip. Mejev.sb.nauchn.tr./podred. V.V.Romashova. - M.:«Radiotexnika», 2007
3. <https://telemedicine-and.ru/>
4. <http://scientificprogress.uz/storage/app/media/3-1.%20081.%20487-494.pdf><http://window.edu.ru/>

<i>Кулдашов О.Х Абдуқаххоров Ж.Б</i>	ОЦЕНКА КАЧЕСТВА ПЕРЕДАЧИ ИНФОРМАЦИИ ПРИ ЗАЩИТЕ ИНФОРМАЦИИ	118
<i>Umaraliyev J Mamirxo'jayev M Sotvoldiyeva M</i>	KANALLARNI KOMMUTATSIYALASHNING ISHLASH TAMOYILI. MODULYASIYA USULLARINING PRINSIPLARI VA IMPULS-KODLI MODULYASIYA	121
<i>M.Usmonaliev Sh.Toshpulatov</i>	BATARYALARNI QUVVATLOVCHI KONTROLLER TURLARI	125
<i>M.Xusanova, S.Saidvalixonov</i>	AKUSTIK AXBOROTLARNI TUTIB OLISH VOSITALARI TAXLILI	127
<i>Қамчиева М</i>	АХБОРОТ ХАВФСИЗЛИГИНИ ТРАНСПОРТ ВОСИТАЛАРИНИ БОШҚАРИШДАГИ АХАМИЯТИ	130
<i>N.Yu.Mamasodikova E.A.Valitov</i>	TIBBIYOT TIZIMLARIDA TELETIBBIYOTNING QO'LLANILISH MAQSADLARI	133
<i>Мамасодикова Н.Ю. Собирова К.А. Тохинова С.Ф</i>	ТЕХНОЛОГИЧЕСКИЕ ПАРАМЕТРЫ АНАЛИТИЧЕСКОГО КОНТРОЛЯ НА НЕФТЕПЕРЕРАБАТЫВАЮЩИХ ЗАВОДАХ	137
<i>О.Райимжонов Ш.Тошпулатов А.Ражабов</i>	ЧИЗИҚЛИ ВА БУРЧАКЛИ СИЛЖИШЛАРНИНГ ОПТОЭЛЕКТРОН ЎЗГАРТИРГИЧЛАРИ	140
<i>Xalilov M.M</i>	LTE TARMOQLARIDA XAVFSIZLIK MASALASI	142
<i>S.G'.Toxirova</i>	TELEKOMMUNIKATSIYA TIZIMLARIDA AXBOROT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASH YECHIMLARINI TADQIQI	145
<i>Мамасодикова Н.Ю Мамасодикова У.Ю Миржалилов О.И</i>	ОДНОНАПРАВЛЕННЫЙ АСИНХРОННЫЙ РЕЖИМ РАСПРОСТРАНЕНИЯ ИНФОРМАЦИОННОГО И ШУМОВОГО	147
<i>Далиев Х.С Кулдашов Г.О</i>	ИНТЕЛЕКТУАЛЬНЫЙ СЕНСОР ДЛЯ АВТОМАТИЧЕСКОГО КОНТРОЛЯ ВЛАЖНОСТИ ХЛОПКА-СЫРЦА	150
<i>Ф.М.Мухтаров, Г.Б.Мақсудова</i>	ШАХС, ЖАМИЯТ ВА ДАВЛАТНИНГ АХБОРОТ- ПСИХОЛОГИК ХАВФСИЗЛИГИДАГИ МАНБАЛАР ВА УЛАРНИНГ ТУРЛАРИНИ ТИЗИМЛИ ТАХЛИЛ ҚИЛИШ	160
<i>Umaraliyev J MSotvoldiyeva Mamirxo'jayev M</i>	NGN TECHNOLOGIYASINING KOMMUTATSIYALASH USKUNALARINING RIVOJLANISHI	167
<i>Umaraliyev J MSotvoldiyeva Mamirxo'jayev M</i>	RAQAMLI KOMMUTATSIYA TIZIMLARI HAQIDA TUSHUNCHA	171
<i>Umaraliyev J MSotvoldiyeva Mamirxo'jayev M</i>	KONVERGENT TARMOQLAR HAQIDA TUSHUNCHA VAKONVERGENT HOLATLAR	175
<i>Rayimdjanova O Turgunov B</i>	ELEKTRET EFFEKTLARNING TIBBIYOT TIZIMIDA QO'LLANILISHI	179
<i>И.Абдужабборов</i>	АКУСТИК АХБОРОТЛАР ХАВФСИЗЛИГИГА ТАХДИДЛАР ВА УЛАРНИ ХИМОЯЛАШ УСУЛЛАРИ	182